

LİSE 3. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSLERİNDEKİ İLĞİ ALANLARI (Erzurum Örneği)

Ramazan KAYA*
Muammer DEMİREL**

Özet: Öğrencilerin ilgi ve istekleri öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Tarih ise ülkemizde öğrencilerin en az ilgi duydukları öğretim alanlarından birisidir. Bu yüzden tarih öğretimi alanında öğrenci ilgi ve isteklerinin tespiti ve öğretimde dikkate alınması büyük bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada Erzurum’da lise öğrencilerinden seçkisiz (random) olarak oluşturulan örnekleme tarih dersleri bağlamında öğrencilerin ilgi alanları tespit edilmeye ve bunların doğrultusunda önerilere gidilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlgi, öğretim faaliyetleri, tarih öğretimi, görsel tarih

I. Giriş

Öğretimde belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesinde öğrencilerin ilgi ve istekleri oldukça önemlidir. Çünkü bu ilgi ve istekler öğrencilerin derse motive olmasını ve bu derste başarılı olmasını sağlar. Ülkemizde öğrenci ilgi ve motivasyonu bakımından en çok sıkıntı duyulan alanların başında sosyal bilimler ve özelde de tarih eğitimi gelmektedir. “*Öğrenciler sosyal bilimler alanının önemini anlayamamakta, bu alanı fen ve matematiğe göre daha az gerekli bir alan olarak görmektedirler. Bunun temelinde, öğrencilerin sosyal bilimler öğretiminin amaçlarını kavrayamamaları ve bu derslerden gelecekteki yaşamlarına dönük bir yarar beklememeleri gibi önemli nedenler yatmaktadır*” (Paykoç, 1991:4). Öğrencilerin tarihin önemini, amacını yani niçin tarih öğrendiğini kavrayamaması ya da ona kavratılmaması yanında tarih derslerinin öğrencinin pasif bir konuma itilerek öğretmen anlatımı ve ders kitabı temelli işlenmesi, ayrıntılara ve ezbere dayanması, siyasi ve askeri olaylara ağırlık vererek toplumsal tarihi dışlaması, öğrencinin yaşamından ve bugününden kopuk olması, çağdaş tarihe yer vermemesi, tarih alanındaki çağdaş değer ve yeni yaklaşımların gerisinde kalması, kendi coğrafyası içine dönük olması, tarih öğretiminin yanlış tutum ve davranışları, ideolojik yaklaşımlar vs. yıllardan beri Özbaran (1992; 1997; 2003) başta olmak üzere birçok tarihçi ve eğitimci tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Belki de tarih öğretimi bakımından en büyük güçlük okul dışındaki sosyalleşme vasıtalarının çekici tarih sunumlarından kaynaklanmaktadır. Toplumda tarihe karşı var olan ilginin daha çok medya başta olmak üzere okul dışı kanallara ve popüler konulara

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, K. Karabekir Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD.

** Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, K. Karabekir Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD.

yoğunlaştığı bilinmektedir. Nitekim Gençlik ve Tarih projesi kapsamında yaklaşık 30 ülkede 14-15 yaşlarındaki 32000 kadar öğrenciye uygulanan geniş kapsamlı ankette ortaya çıkan sonuçlardan birisi öğrencilerin okulda gördükleri tarih ile eğitim sistemi dışında karşılarına çıkan tarih türlerine gösterdikleri ilgiler arasındaki uyumsuzluktur (Jensen, 2003:85). Bazılarının kurgusal özelliklere sahip olmasına rağmen bu tarih sunumlarının sürükleyici ve anlaşılır yapısı ile sıradan insanı ve günlük yaşamı yansıtmaması bu çekiciliği sağlayan etkenlerdendir. Aynı araştırmanın Türkiye ayağında çıkan sonuçlarda öğrencilerin tarihe önem vermekle birlikte derslerin büyük ölçüde ders kitaplarına dayalı olarak yürütüldüğü, öğrencilerin ise bunu sıkıcı ve güvenilmez bulduğu, öğrencilerin tarihe duyduğu ilginin güncel ve kendi kimliğiyle özdeşleştirdiği konulara dönük bulunduğu, sosyal konulara ilgisinin az olduğu ve dışı kapanık bir tarih ilgisinin varlığı gözlenmiştir (Tekeli, 1998: 214-219).

Borries'e (1998: 237) göre, "*Çocuklar ve ergenlik çağındakiler, yetişkinlerin onların akıllarında tutmalarını istedikleri tarihsel olayların içeriğini ve bu olaylardan çıkarılacak sonuçları aslında öğrenmiyor ve hatırlamıyorlar. Öğrenme psikolojisinin sorunları ve öğrencilerin önşartlanmaları, ilgileri ve yeterlikleri çoğu zaman unutuluyor ya da bu unsurlara gereken önem verilmiyor*". Halbuki bir eğitim programı söz konusu olduğunda gerek eğitimciler gerekse tarihçiler, bir öğrencinin gereksinimlerini ve ilgi alanlarını düşünmek durumundadırlar. Böyle bir öngörü ise, programın öğrenci-merkezli olmasını gerektirir (Özbaran 2003: 116). Safran'a (2006:31) göre, öğrencilerin ilgileri göz önünde bulundurulmadan yapılan bir tarih öğretiminden kayda değer sonuçlar alınacağı kuşkuludur. Bununla birlikte tarih veya herhangi bir konuda, potansiyel ilginin bir konunun öğretilmesi için yeterli neden teşkil edeceği veya içerik seçiminde tek belirleyici unsur olacağı gibi bir hataya da düşülmemelidir. Örneğin toplumumuzda ve gençler arasında özellikle serüven türü tarih filmlerinin popüler bir ilgi kaynağı olduğu bilinmektedir. Bu filmler dışında genel olarak harem, kardeş katli gibi konular da çok ilgi toplar. Bunların üzerinde durulması gerekmele birlikte sırf ilgi çektiği için ağırlık merkezini oluşturmaları tarih bilincinin gelişimi açısından yanlış olur. Bu yüzden tarih eğitimi açısından yararlı gerekçeler oluşturan ve oluşturmayan ilgiler (veya konular) arasındaki ayırım iyi yapılmalıdır. Esasen "*tarih öğretmenin görevi, öğrencilerin ilgilerini, onların ilgilenmediği, yarar görmediği, amaç edinmediği, ancak dikkate değer olduğunu bildiği alanlara yönelmektir. Bununla birlikte içten gelen potansiyel ilgi, tarih öğretiminde, diğer bütün disiplin ve müfredat sahalarından daha fazla önem taşır*" (Safran 2006: 30).

II. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tarih öğretimi ve tarih bilinci konusunda gerçekleştirilen ve Youth and History (Gençlik ve Tarih) adıyla yayınlanan

“Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi”nin Türkiye ayağındaki sorularından yararlanarak öğrencilerin tarihin önemi ile ilgili görüşlerini, tarihle ilgili ilgi alanlarını ve derslerin bu ilgi alanlarını karşılayıp karşılayamadığını tespit etmektir.

Araştırmanın amacına uygun olarak öğrencilere göre,

- 1- tarihin ne ifade ettiği,
- 2- tarih derslerinin nasıl geçtiği,
- 3-tarihin hangi biçimlerde sunulduğundan keyif aldıkları ve hangi biçimlerde sunulduğuna güvendikleri,
- 4- ilgi duydukları tarih dönemleri,
- 5- ilgi duydukları tarih türleri,
- 6- ilgi duydukları coğrafi alanların tarihi,
- 7- tarih derslerinde ilgi duyduğu dönemler,
- 8-Cumhuriyet tarihi anlatımının hangi tarihte bitmesi gerektiği,
- 9- tarih derslerinde ilgi duyduğu alanlar,
- 10-Osmanlı tarihinde ilgi duyduğu konular,
- 11-tarihine ilgi duydukları toplum kesimleri hakkındaki görüşleri derlenmeye çalışılmıştır.

III. Yöntem

A. Araştırmanın Modeli

Lise 3. sınıf öğrencilerinin görüş ve düşüncelerinin incelenmesine yönelik betimsel bir çalışma olan bu çalışmada, tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. “*Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır*” (Karasar,1999:77).

B. Evren ve Örneklem

Erzurum ili normal ve meslek liselerinde tarih dersini alan lise 3. sınıf öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evreni oluşturan ilden, ilin sosyo ekonomik durumunu yansıttığı kabul edilen 9 okuldaki öğrenim gören ve seçkisiz (random) olarak belirlenen 180 lise 3. sınıf öğrencisi (Erkek:122, Kız:58) örneklemini temsil etmektedir. Anket uygulanan okullar: Fen Lisesi, Cumhuriyet Lisesi, Erzurum Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Adnan Menderes Lisesi, Ilıca Lisesi, Pasinler Lisesi, Tortum Lisesi’dir.

C. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak yukarıda belirtilen “Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi”nin Türkiye ayağında uygulanan sorularından yararlanarak hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracı olan anketler, öğrencilerin kişisel bilgilerini, tarihin önemine dair görüşlerini ve tarihle ilgili ilgi alanlarını tespiti yönelik 12 sorudan

oluşmaktadır. Anket sorularının cevaplandırılmasında Likert beşli ölçeğine uygun olarak “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum” ile “pek çok”, “çok” “biraz”, “az”, “çok az” anlamını taşıyan derecelendirme ölçekleri kullanılmıştır.

D. Verilerin Analizi

Anketlerin uygulamasından sonra elde edilen verilerin, SPSS bilgisayar paket programında ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış ve değerlendirilmiştir.

IV. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine paralel olarak tablo halinde verilmiş, sonra da bu tablolar değerlendirilerek gerekli yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Öğrencilerin Tarihin Ne İfade Ettiği Konusundaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Okulda bir ders, başka bir şey değil	180	2.13	1.36
Beni etkileyen ve hayal gücümü harekete geçiren bir macera ve heyecan kaynağı	180	3.04	1.34
Benim için başkalarının başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkarma şansı	180	3.42	1.27
Şimdiki yaşamımla hiç ilgili olmayan ölmüş ve geçmişte kalmış bir şey	180	2.20	1.26
Neyin iyi ya da kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğunu gösteren, öğretici birçok örnek	180	3.87	1.20
Bugünkü yaşamın geçmişini aydınlatan ve bugünün sorunlarını açıklayan bilgiler bütünü	180	3.88	1.23
Bir zulüm ve felaketler zinciri	180	2.55	1.37

Öğrencilerin tarihin ne ifade ettiği bir anlamda tarihin önemi hakkındaki görüşlerini yansıtan Tablo 1'e göre, en fazla katılım 3.88 ortalama ile “bugünkü yaşamın geçmişini aydınlatan ve bugünün sorunlarını açıklayan bilgiler bütünü” seçeneğidir. Öğrenciler tarihin bugünü anlamadaki önemini kabul etmektedir. Bunun yanında “bir zulüm ve felaketler zinciri” seçeneğine 2.55 ortalama ile “şimdiki yaşamımla hiç ilgili olmayan ölmüş ve geçmişte kalmış bir şey” seçeneğine 2.20 ortalama ile “okulda bir ders başka bir şey değil” seçeneğine de 2.13 ile son üç sırada yer vermişlerdir. Öğrenciler bu durumda tarihin önemini ve hayatlarıyla ilgisini kabul etmektedirler. Bu sonuç, yıllarca tarih eğitiminin öğrencinin bugününden ve yaşamından kopuk olduğunu dile getiren

eğitimcilerin görüşleriyle çelişir bir durum gibi görünmektedir. Ancak bu sonuç tarih öğretmenlerinin özel gayretlerinden veya okul dışı sosyalleşme vasıtalarından kaynaklanmış olabilir. Bilindiği gibi ders kitapları özelinde tarih eğitimi bugünden ve yaşamdan kopuk bir vaziyet sergilemektedir. Oysa başta medya olmak üzere okul dışı tarih sunumları kurgusal özellikleriyle de olsa hayata, insana ve bugüne dair açıklamaları ile bu konuda okul tarih eğitiminin önündedir. İkinci sırada 3.87 ortalama ile “neyin iyi ya da kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğunu gösteren, öğretici birçok örnek”, üçüncü sırada ise 3.42 ortalama ile “benim için başkalarının başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkarma şansı” bulunmaktadır. Öğrenciler tarihin ahlâki ve yol gösterici işlevini kabul etmektedirler. “Beni etkileyen ve hayal gücümü harekete geçiren bir macera ve heyecan kaynağı” seçeneği 3.04 ortalama ile orta sıralarda yer almıştır. Tarih sadece bir macera ve heyecan kaynağı olmamakla beraber bu seçenek, tarihe ilginin göstergelerinden biri olarak ele alınabilir. Baştuğ’un (1996:52-54) yaptığı bir çalışmada da öğrenciler tarihi ilginç bir konu olarak gördüklerini, tarihin günlük hayatta ve modern bir toplumda önemli bir yeri olduğunu, dünyadaki olayları anlamak için tarihin gerekli olduğunu kabul etmişlerdir.

Tablo 2: Öğrencilerin Tarih Derslerinin Nasıl Geçtiği Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Öğretmenin geçmişle ilgili anlattığı öyküleri dinleriz	180	2.52	1.38
Tarihte neyin iyi ya da kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğu konusunda bilgilendiriliriz	180	3.33	1.29
Geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız	180	3.10	1.30
Belgeler, resimler ya da haritalar gibi tarihsel kaynaklar üzerinde çalışırız	180	2.79	1.39
Tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yaparız	180	2.88	1.41
Radyo programları, kasetler dinler ya da tarihsel filmler ve video kasetleri izleriz	180	1.99	1.35
Ders kitabı veya basılı çalışma malzemesi kullanırız	180	3.06	1.54
Rol oynama, yerel projeler yapma ya da müzeleri tarihi yerleri ziyaret etme gibi çeşitli etkinliklerde bulunuruz	180	2.01	1,33

Öğrencilerin, tarih derslerinin nasıl geçtiği hakkındaki görüşlerini yansıtan Tablo 2 incelendiğinde geleneksel yöntemlerin ağırlığı hemen göze

çarpacaktır. Kabapınar (1999:248-249) ve Safran'ın (1993:75) daha önceki araştırmalarına göre tarih derslerine yön veren başlıca yöntemlerin öğretmen anlatımı ve soru-cevap olduğu bilinmektedir. Tabloda ilk sırada 3.33 ortalama ile “tarihte neyin iyi ya da kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğu konusunda bilgilendiriliriz” bulunmaktadır. Aslında bu, tarihin yol göstericilik ve sosyalleşme aracı olarak kullanımının da bir yoludur. Burada tarih, demokratik veya geleneksel değerler adına bir araç olarak kullanılabilir. Bu yöntem ideolojik tarih öğretimi için de kullanım yollarından birisidir. İkinci sırada 3.10 ortalama ile “geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız” bulunmaktadır. Bu yöntem, eleştirel bakış açısının geliştirilmesi ve tarihin göreceliğinin kavratılması adına önemli bir faktördür. Fakat unutulmaması gerekir ki bu farklı açıklama ve tartışmalar, ders kitaplarında yansımaları bulan resmi ideolojinin karşısına getirilen daha farklı ideolojik açılımlar da olabilir. Önemli olan getirilecek farklı açılımların bilimsel bir temele oturtulması ve tarihin yapısının öğrenciye gösterilmesidir. Üçüncü sırada 3.06 ortalama ile ders kitabı veya basılı çalışma malzemesi kullanımı bulunmaktadır. Dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalar, ders kitabının hâlâ başlıca kullanılan materyallerden biri olduğunu göstermiştir. Ders kitaplarının en çok kullanılmasının nedeni, öğretim programlarının hedef, davranış, içerik, öğrenme-öğretme durumları ve değerlendirme gibi bütün öğelerini içermesi özelliğinin olmasıdır. Nitekim Seven'in 7 ilde yaptığı araştırmada, ders kitabının % 72.64 oranı ile ülkemizde de en fazla kullanılan araç-gereç olduğu ve % 69.5 oranında her ders kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ders kitaplarının gelişen teknolojiye rağmen eğitim ve öğretimde önemli rol üstlendiği söylenebilir (Kılıç ve Seven, 2002:20, 26). “Tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yaparız” seçeneği 2.88 ortalama, “belgeler, resimler ya da haritalar gibi tarihsel kaynaklar üzerinde çalışırız” seçeneği 2.79 ortalama almıştır. Öğretmen anlatımı 2.52 ortalama ile alt sıralarda olan bir diğer yöntemdir. Aslında ders kitabının tamamlayıcı unsuru olan öğretmen anlatısı ders kitabı kullanımının bir nebze yüksek ortalaması düşünüldüğünde normal görülmektedir. En düşük ortalamalar 2.01 ortalama ile rol oynama, yerel projeler yapma ya da müzeleri ve tarihi yerleri ziyaret etme gibi çeşitli etkinliklerde bulunma ve 1.99 ortalama ile radyo programları, kasetler dinleme ya da tarihsel filmler ve video kasetleri izlemeye aittir. Yenilikçi tarih öğretim yöntemleri ve aşağıda Tablo 3'te görüleceği üzere öğrencilerin keyif alma ve güven konusunda başta müzeler ve tarihi yerler olmak üzere ilk sıralarda yer verdikleri görsel tarih, sınıflara girmekten uzaktır. Bu son sayılan öğrenci merkezli yöntemler, öğrencilerin tarih derslerine karşı olumlu tutumlar geliştirmelerinde önemli bir yere sahiptir. Müze ziyaretleriyle birlikte, radyo ve kaset dinleme, tarihsel film ve video kasetleri izleme; tarihi belge ve resim gibi tarihsel kaynaklar üzerinde çalışma; yerel projeler ya da tarihe tanık olan kişilerle görüşme gibi etkinlikler öğrencilerin yazılı ve görsel materyalleri, sözlü tanıklıkları analiz ve çözümlenme gibi yetenekler geliştirmelerine ve

böylece daha sağlam temellere dayalı bir tarih bilinci edinmelerine yardımcı olur. Ayrıca bahsedilen beceri ve yetenekler tarihle sınırlı kalmayıp, genel anlamda eleştirel ve bilinçli bireyler yetiştirmede önemli açılımlar sağlayacaktır. Bu yöntemlerin düşük bir ortalama alması, hem programların hedef ve içerik sorunlarından ve zaman problemlerinden hem de öğretmenlerin bu konuda yeterli bir formasyon kazanamamalarından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 3: Öğrencilerin tarihin ders içi ve ders dışı sunum araçlarının güvenilirliği ve keyif vericiliği üzerine Görüşlerinin Dağılımı

Tarih Biçimleri	N	Güven Ort.	SS	Sıra	Keyif Ort.	SS	Sıra	Ort. fark
Ders kitapları	180	2.97	1.38	8	2.56	1.34	8	+0.41
Tarihsel belge ve kaynaklar	180	3.92	1.19	2	3.55	1.28	5	+0.37
Tarihsel romanlar	180	3.12	1.24	7	3.35	1.27	7	-0.23
Tarihsel filmler	180	3.32	1.22	6	3.97	1.15	3	-0.65
TV belgeselleri	180	3.68	1.15	3	4.08	1.05	2	-0.40
Öğretmenlerin anlatması	180	3.35	1.26	5	3.45	1.33	6	-0.10
Diğer yetişkinlerin anlatması	180	3.46	1.29	4	3.60	1.33	4	-0.14
Müzeler ve tarihi yerler	180	4.05	1.20	1	4.20	1.10	1	-0.15

Öğrencilerin tarihin ders içi ve ders dışı sunum araçlarının güvenilirliği ve keyif vericiliği üzerine görüşlerinin dağılımını gösteren Tablo 3 incelendiğinde sınıflarda yer verilmeyen görsel tarihin önemi göze çarpmaktadır. Müzeler ve tarihi yerler, güven konusunda 4.05 ortalama ile keyif verme konusunda da 4.20 ortalama ile ilk sıradadır. Kabapınar'ın (1991:100-103) liselerde müfredat programı ve ders kitapları açısından tarih öğretimi üzerine yaptığı çalışmada da İzmir'deki öğrencilere uygulanan ankette "müze, tarihsel çevre vb. gezilerle desteklenen tarih öğretimi daha ilgi çekici olur" önermesine öğrencilerin % 93.5'i tümüyle ve büyük oranda katılım sağlamışlardır. Müze ve tarihi yerlerin geçmişten kalan eserleri somut, elle tutulur, gözle görülür şekilde yansıtması bu sonuçta etkili olmuş olabilir. Safran'ın (2006:58) belirttiği gibi, lise ve dengi okullardaki öğrenciler, genellikle gerçeklik hissini verdiği, grup içi dinamiği, bilgi ve anlayışlarını geliştirdiği için gezileri yararlı ve eğlenceli bulmaktadırlar. Derslerde kullanımına az yer verilen tarihsel belge ve kaynaklar üzerinde çalışma güven konusunda 3.92 ortalama ile ikinci sırada bulunurken keyif vericilik bakımından 3.55 ortalama ile beşinci sıraya gerilemiştir. Görsellerden tv belgeselleri keyif vermede 4.08 ortalama ile ikinci sırada iken güven konusunda 3.68 ortalama ile

üçüncü sıraya tarih filmleri ise keyif vermede 3.97 ortalama ile üçüncü sırada iken güven konusunda 3.32 ortalama ile 6. sıraya kadar düşmektedir. Tarih filmlerindeki güven ortalaması düşüşü daha çarpıcıdır. Yetişkinlerin anlatımı hem keyif verme hem de güven konusunda dördüncü sıradadır. Dersin merkezi konumundaki öğretmenler ders kitaplarından daha keyif verici ve güvenilir bulunmuştur. Öğretmenlerin anlatımı güven konusunda 3.35 ortalama ile 5. sırada keyif verme konusunda ise 3.45 ortalama ile 6. sırada bulunmaktadır. Tarih romanları hem güven konusunda 3.12 ortalama ile hem de keyif verme konusunda 3.35 ortalama ile 7. sırada yer almıştır. Derslerin işlenişinde başat konumunu sürdüren ders kitapları hem güven (2.97 ortalama) hem de keyif vericilik (2.56 ortalama) bakımından son sırada yer almaktadır. Ders kitaplarına güveni vasat bir ortalama olan öğrenciler, bu kitapları Türkiye’de sıkça gündeme geldiği üzere sıkıcı bulmaktadırlar. Tablo farklı bir açıdan yorumlandığında ise, ders kitapları ile tarihsel belge ve kaynaklar dışında diğer bütün sunumların güven verme ortalamaları keyif verme ortalamalarından daha düşüktür. Yani bu unsurların keyif vericiliği güven vericiliğine göre daha ağır basmaktadır. Keyif verme ve güven arasındaki en açık farklar, tarihsel filmler (-0.65) ile tv belgesellerinde (-0.40) keyif verme lehine; ders kitapları (+0.41) ile tarihsel belge ve kaynaklarda (+0.37) güven lehinedir. Farkın en az olduğu unsur öğretmen anlatımında ise (-0,10) keyif verme lehinedir.

Tablo 4: Öğrencilerin İlgi Duydukları Tarih Dönemleri Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Antik Çağ	180	2.46	1.27
Ortaçağ (İ.S. Yaklaşık 500’den 1500’e)	180	2.82	1.27
Yaklaşık 1500–1800 arasındaki dönem	180	3.03	1.21
Yaklaşık 1800–1945 arasındaki dönem	180	3.21	1.21
1945’den günümüze kadarki dönem	180	3.68	1.41

Öğrencilerin ilgi duydukları tarih dönemlerini yansıtan Tablo 4 incelendiğinde geçmişten günümüze yaklaştıkça ortalamaların arttığı görülecektir. 1945’den günümüze kadar ki dönem 3.68 ortalama ile birinci sırada yer almaktadır. Öğrenci ilgisinin o derse karşı güdüyü ve dolayısıyla başarıyı sağlayacağı düşünülünce tarih öğretiminde yer verilmeyen çağdaş tarihin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5: Öğrencilerin İlgi Duydukları Tarih Türleri Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Sıradan insanların günlük yaşamları	180	2.51	1.32
Krallar, kraliçeler, padişahlar ve diğer ünlü kişiler	180	3.18	1.29
Kâşifler ve büyük keşifler	180	3.37	1.29
Savaşlar ve diktatörlükler	180	3.37	1.22
Uzak yabancı kültürler	180	3.10	1.16
Ulusların oluşumu	180	3.18	1.14
Demokrasinin gelişimi	180	3.28	1.17
Tarım endüstri ve ticaretin gelişimi	180	3.44	1.22
Özel konuların öyküsü	180	3.52	1.31
Ailenizin öyküsü	180	3.56	1.34

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin ilgi duydukları tarih türlerinin ilk sıralarında mikro, özel tarih konularının bulunduğu görülecektir. Öğrencilerin en çok ilgi duydukları tarih türü 3.56 ortalama ile ailelerinin öyküsüdür. Aile öyküsü, sözlü ve yerel tarih çalışmalarında mihver bir konudur. Ancak bu tarih yöntemlerinin ülkemizde yeni yeni uygulama alanına konduğu bilinmektedir. İkinci sırada ise 3.52 ortalama ile özel konuların öyküsü bulunmaktadır. Tarım, endüstri ve ticaretin gelişimi 3.44 ortalama ile 3. sırada yer alırken Tekeli'nin (1998:93-94) deyiimiyle içinde macera ögesi taşıyan kaşifler ve büyük keşifler ile savaşlar ve diktatörlükler de 3.37 ortalamasıyla öğrencilerin ilgisini çeken diğer konulardır. Son yıllarda vurgulanan demokrasinin gelişimi 3.28 ortalama ile orta sıralarda bulunmaktadır. Geleneksel tarih yazımının ve tarih eğitiminin üzerinde odaklandığı Krallar, kraliçeler, padişahlar ve diğer ünlü kişiler ile ulusların oluşumu 3.18 gibi vasata yakın bir ortalama almışlardır. Uzak yabancı kültürler ise 3.10 ortalama almıştır. Öte yandan öğrencilerin en az tercih ettiği konu, 2.51 gibi düşük bir ortalama ile sıradan insanların günlük yaşamları olmuştur. Bu da geleneksel tarih anlayışının bilinçaltımızda bıraktığı bir etkidir. Yaralandığımızı belirttiğimiz Tarih Bilinci ve Gençlik araştırmasındaki benzer sonucu yorumlayan Tekeli (1998:95) şunları belirtir: *“Tarih yazıcılığının bu yeni ilgi alanının öğrenciler arasında henüz yeterince ilgi uyandırmadığı görülmektedir. Belki de bu tarihin nasıl bir tarih olduğu hakkında yeterince bilgi sahibi olunmayışı bu sonucu doğurmuştur. Aile öykülerine birinci sırada ilgi gösteren gençlerin günlük yaşam tarihine ilgi göstermeyişi konunun genelleşmesi ve öğrenciye özel niteliğini yitirmesiyle de ilgilidir”*.

Tablo 6: Öğrencilerin İlgi Duydukları Coğrafi Alanların Tarihi Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Şu anda yaşadığınız semtin tarihi	180	3.68	1.26
Yaşadığınız bölgenin tarihi	180	3.94	1.08
Türkiye'nin tarihi	180	4.10	1.08
Avrupa tarihi	180	3.36	1.15
Avrupa dışında dünya tarihi	180	3.36	1.30

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin, tarihine ilgi duydukları coğrafi alanların daha çok kendi kimlikleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. İlk sırada 4.10 ortalama ile tarih eğitiminin merkezinde bulunan Türkiye'nin tarihi bulunmaktadır. Yaşanılan bölgenin tarihi 3.94 ortalama ile ikinci sırada, şu anda yaşanılan semtin tarihi ise 3.68 ortalama ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Buna karşılık tarih eğitiminde çok az ele alınan Avrupa tarihi ile Avrupa dışında dünya tarihi 3.36 ortalama ile son sırada yer almıştır. Ancak ortalamaların düşük olmadığını belirtmek gerekir. Yani öğrenciler dış dünyaya çok fazla ilgi duymamakla beraber ilgisiz de değildir. Nitekim Kabapınar'ın (1991:100-103) bahsedilen çalışmasında da "lise tarih kitapları, Türk tarihinin yanı sıra dünya tarihini de vermelidir" önermesine öğrencilerin %53.8'i tümüyle ve büyük oranda katılım sağlamışlardır.

Tablo 7: Öğrencilerin Tarih Derslerinde İlgi Duyduğu Dönemlerle İlgili Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
İslam tarihi	180	3.85	1.17
Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklular tarihi	180	3.22	1.25
Anadolu Beylikleri tarihi	180	2.96	1.27
Osmanlı tarihi	180	3.98	1.24
Türkiye Cumhuriyeti tarihi	180	3.83	1.22
Avrupa tarihi	180	2.90	1.31
Eskiçağ tarihi	180	2.82	1.33

Öğrencilerin tarih derslerinde ilgi duyduğu dönemlerle ilgili görüşlerinin dağılımını gösteren Tablo 7'ye göre en çok ilgi duyulan alan 3.98 ortalama ile Osmanlı tarihidir. Onu 3.85 ortalama ile İslam tarihi ve 3.83 ortalama ile de Türkiye Cumhuriyeti tarihi izlemektedir. Öğrencilerin günümüze yaklaşan tarihten daha çok hoşlandıkları daha önce görülmüştü. Bu sonuç öğrencilerin

Osmanlı tarihini kendi kimlikleriyle daha çok ilişkilendirdiklerini veya bu tarihle ilgili toplumda oluşmuş merakın etkisini göstermektedir. Burada kimlikle özdeşleştirme günümüze yakınlıktan daha fazla tercih edilmiştir. Öğrenci tercihlerinde Anadolu beylikleri tarihi 2.96, Avrupa tarihi 2.90 ve Eskiçağ tarihi de 2.82 ortalamaları ile son üç sırayı almaktadır.

Tablo 8: Öğrencilerin Cumhuriyet Tarihinin Anlatımının Hangi Tarihte Bitmesi Gerektiği Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
1938'de Atatürk'ün ölümü ile	180	2.40	1.52
1945'te 2.Dünya Savaşı'nın sonu ile	180	2.30	1.34
1961'de TC'nin ikinci anayasası ile	180	2.52	1.41
1982'de TC'nin üçüncü anayasası ile	180	2.59	1.42
Günümüze kadar getirilmelidir	180	3.82	1.47

Öğrencilerin Cumhuriyet tarihi anlatımının hangi tarihte bitmesi gerektiği hakkındaki görüşlerinin dağılımını gösteren Tablo 8'e göre, bu tarihin günümüze kadar getirilmesi en çok tercih edilen seçenektir. Bu durum öğrencilerin ilgi duydukları tarih dönemlerini yansıtan Tablo 4 ile birlikte değerlendirildiğinde çağdaş tarihin öğrencilerin ilgi alanında önemli bir yer tuttuğunu bir kez daha göstermektedir. Bu bulgular aynı zamanda öğrencilerin tarih derslerinde ilgi duyduğu dönemlerle ilgili görüşlerinin dağılımını gösteren Tablo 7'deki bulgularla birlikte değerlendirildiğinde Tekeli'nin (1998:203) belirttiği görüşler burada da savunulabilir: *“Öğrencilerin ilgileri bir yandan günümüze yaklaştıkça, öte yandan kendi kimlikleriyle özdeşleştirdikleri dönemlerle artmaktadır”*. Yani öğrenci yaşadığı dönemi ve toplumu anlamak istiyor.

Tablo 9: Öğrencilerin Tarih Derslerinde İlgi Duyduğu Alanlarla/ Konularla İlgili Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Müslümanlığın, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türklüğün gelişim aşamaları	180	3.94	1.18
Dünya tarihi içinde farklı kültürlerden insanların ve toplumların davranışı	180	3.23	1.08
Toplumlar ve devletlerarası çatışmalar, savaşlar ve antlaşmalar	180	3.43	1.23
Türklerin gelenekleri, değerleri, nitelikleri	180	3.86	1.15
Çağdaş dünyayı kavramamıza yardımcı olacak bütün geçmiş olaylar	180	3.62	1.21

Tablo 9'a göre, öğrencilerin tarih derslerinde ilgi duyduğu alanlarla ilgili en fazla tercih edilen seçenek, 3.94 ortalama ile "Müslümanlığın, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türklüğün gelişim aşamaları", sonra da 3.86 ortalama ile "Türklerin gelenekleri, değerleri, nitelikleri" olmuştur. Tablo 7'ye göre de öğrencilerin en fazla ilgi duyduğu tarih dönemleri Osmanlı ve İslam Tarihleri idi. Bu, yukarıda belirtildiği gibi öğrencilerin kendi kimlikleriyle özdeşleştirdikleri konulara daha fazla ilgi göstermelerinin bir sonucudur. "Çağdaş dünyayı kavramamıza yardımcı olacak bütün geçmiş olaylar" 3.62 ortalama ile üçüncü sırada, "Toplumlar ve devletlerarası çatışmalar, savaşlar ve anlaşmalar" 3.43 ortalama ile dördüncü sırada yer almıştır. En az katılım gösterilen seçenek ise 3.23 ortalama ile "Dünya tarihi içinde farklı kültürlerden insanların ve toplumların davranışları" olmuştur.

Tablo 10: Öğrencilerin Osmanlı Tarihinde İlgi Duyduğu Konularla İlgili Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Devlet yapısı	180	3.59	1.14
Siyasal başarıları	180	3.76	1.04
Avrupa'ya yayılması	180	4.01	0.97
Kültür ve sanat gelişmeleri	180	3.58	1.13
Reform hareketleri	180	3.46	1.10
Askeri başarıları	180	4.00	1.17
Gerilemesi ve çöküşü	180	3.96	1.16

Tablo 7'ye göre öğrencilerin en çok ilgi duyduğu dönem Osmanlı tarihi idi. Yukarıda Tablo 10'a göre ise Avrupa'ya yayılma 4.01, askeri başarılar 4.00 ve gerileme ve çöküş 3.96 ortalamaları ile Osmanlı tarihinde en fazla ilgi duyulan konulardır. Bunları 3.76 ortalama ile siyasi başarılar izlemiştir. Birçok tarihçi ve eğitimci tarafından tarih eğitiminin esas olarak siyasi olaylara ve askeri başarılarla odaklanması eleştirilmesine rağmen öğrenciler bu konuları tercih etmişlerdir. Tarih Bilinci ve Gençlik Araştırması'nın Türkiye ayağında da benzer sonuçlar bulunmuştur. Tekeli (1998:206) bunu "*Osmanlı tarihinin dönemlemesinde ve yazılmasında gelişmenin büyük ölçüde mekansal yayılmayla özdeşleştirilmesi ve buna bağlı bir altın çağ yaratılmış olmasıyla yakından ilişkilidir. Siyasal başarılarla duyulan ilgiyi de buna bağlamak olanaklıdır. İmparatorluğun gerilemesine ve çöküşüne duyulan ilginin yüksekliği de bu altın çağın kaybıyla yakından ilgili görülebilir*" şeklinde yorumlamıştır. En düşük ortalama 3.46 ile Osmanlı İmparatorluğu'nun reform hareketleri iken devlet yapısı ile kültür ve sanat gelişimi de diğer seçeneklere göre düşük ortalama almıştır. Şüphesiz başarılar da önemli olmakla beraber son sıralarda tercih edilen konular toplumsal gelişimin önemli açılımlarını sunmaktadır. Tarih Bilinci ve Gençlik Araştırması'nın Türkiye ayağındaki benzer sonuçları Tekeli

(1998:207) “bu konulara ilginin görelî düşüklüğünü tarih derslerinde kullanılan Osmanlı tarihi anlatısının kurgusal özelliklerinin yarattığı duygularda aramak gerekir” şeklinde yorumlamıştır.

Tablo 11: Öğrencilerin Tarihine İlgi Duydukları Toplum Kesimleriyle İlgi Görüşlerinin Dağılımı

İfadeler	N	Ort.	St. Sapma
Çocuklar	180	2.87	1.53
Gençler	180	3.84	1.27
Kadınlar	180	3.46	1.33
Köylüler	180	3.58	1.25
İşçiler	180	3.31	1.24
Gecekonuda oturanlar	180	3.26	1.39
Bilim adamları	180	3.80	1.36
Sanatçılar	180	3.13	1.42
Siyaset ve devlet adamları	180	3.63	1.42

Öğrencilerin tarihine ilgi duydukları toplum kesimleriyle ilgili görüşlerinin dağılımını gösteren Tablo 11 incelendiğinde ilk sırada 3.84 ortalama ile kendilerini niteleyen kesim olan gençler, ikinci sırada ise 3.80 ortalama ile bilim adamları bulunmaktadır. Tarih ders kitaplarında merkezi bir öneme sahip olan siyaset ve devlet adamları 3.63 ortalama ile üçüncü sırada yer alırken köylüler 3.58 ve kadınlar 3.46 ortalamaları ile orta sıralarda yer almıştır. İşçiler 3.31, gecekonuda oturanlar 3.26 ve sanatçılar 3.13 ortalama değer alırken en düşük ortalamayı 2.87 ile çocuklar almıştır. Tekeli'nin (1998:208) belirttiği gibi, büyüme isteğindeki bir gençler grubunun içinden uzaklaştığı çocuklara ilginin görelî olarak düşük değer alması beklenen bir şeydir.

V. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın bulgularına göre öğrenciler, tarihin bugünü anlamadaki önemini ve hayatlarıyla ilgisini kabul etmektedirler. Ancak bu kabulde tarih eğitiminin etkisini tespit edebilmek zor görünmektedir. Tarih derslerinin işlenişinde geleneksel yöntemler ağırlığını korumaktadır. Öğretim malzemesi olarak ders kitabı temel niteliğini korumaktadır. Ancak öğrenciler için ders kitapları tarih sunum araçları içinde hem güven hem de keyif vericilik bakımından son sırada yer almaktadır. Buna karşılık müzeler ve tarihi yerler başta olmak üzere görsel tarih öğrencilerin ilgi odağıdır. Öğrencilerin tarih derslerine karşı olumlu tutum geliştirmelerinde ve eleştirel bir tarih anlayışı kazanmalarında önemli bir yere sahip olan yenilikçi tarih öğretim yöntemleri ve görsel tarih sınıflara girmekten uzaktır. Bu da tarih eğitimi okul dışı sosyalleşme vasıtaları karşısında zayıf bırakılmaktadır.

Öğrencilerin ilgilendiği konular güncelle ve kendi kimlikleriyle ilişkilidir. Öğrenciler geçmişten ziyade günümüze yakın ve günümüz tarihinden hoşlanmaktadır. Tarih eğitiminde yer verilmeyen çağdaş tarih onların ilgisini çekmektedir. Ancak Osmanlı tarihi Cumhuriyet tarihinden daha ilgi çekici bulunmuştur. Osmanlı tarihinde ise en fazla ilgi duyulan konular Avrupa'ya yayılma, askeri başarılar, gerileme ve çöküştür. Tarih derslerindeki konularla ilgili en fazla tercih edilen seçenek, “Müslümanlığın, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türklüğün gelişim aşamaları”, sonra da “Türklerin gelenekleri, değerleri, nitelikleri” olmuştur. Bu konuları kimlikleriyle daha ilişkili bulmuşlardır. Coğrafi alan olarak tarih eğitiminin merkezinde bulunan Türkiye'nin tarihini daha ilgi çekici bulan öğrencilerin dış dünyaya ilgileri ise vasata yakındır. Esasen Türkiye Tarihi dışında diğer ilgi alanları henüz tarih eğitiminde yeterince yer bulabilmiş değildir. Öğrenciler tarih türü olarak ailelerinin ve özel konuların öyküsü gibi mikro, özel tarih konularına toplum kesimleri olarak da gençlerin tarihine daha çok ilgi duymaktadırlar.

Bu sonuçlardan sonra şunlar önerilebilir.

1- Tarihin öğrencilerin kendileri ve yaşamları için anlam ve önemi tarih dersi vasıtasıyla açık bir şekilde ortaya konulmalıdır. Bu hususta tarih öğretmenin önemli sorumlulukları vardır. Özbaran'ın (2003: 124) belirttiği gibi onun tarih öğretiminde birinci görevi, böyle bir bilgi ve bilinç dalının neden üzerinde durulduğu ve öğrencisinin neden tarih öğrenimi yapması gereği hususunu açıklamak olmalıdır. Bu sebeple öğretmen adaylarının eğitimlerinde tarih bilimindeki son gelişmeler de göz önünde bulundurularak tarihin önemi ve değeri gibi hususlar dikkate alınmalıdır.

2- Tarihin anlam ve önemini ortaya koymada müfredattan değerlendirmeye kadar öğretim sürecinde öğrencilerin ilgi, istek ve gelişim düzeyleri dikkate alınmalı ve öğrencileri aktif kılacak yöntemlere ağırlık verilmelidir. Ayrıca müfredat ve ders kitapları eğitim ve tarih bilimindeki son gelişmeler göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

3- Müfredat programlarının çağdaş ve görsel tarihi içermesi ve yerel ile sözlü tarih uygulamalarına yer vermesi hem öğrenci ilgisi hem de çağımızın gerekleri açısından çok önemlidir. Öğretim programlarında müze gezileri arttırılmalı, bu konuda gerek zaman gerekse kaynak sağlanmalıdır. Öğretmen adaylarının eğitiminde bu tarih yöntemlerinin üzerinde önemle durulmalı, mevcut öğretmen adaylarının eksiklikleri ise hizmet içi eğitim ile giderilmelidir.

4-Tarih eğitimi ağırlıklı olarak siyasi-askeri olaylara, siyasi elitlere ve kendi coğrafyası içine dönük olmaktan çıkarılmalı ve öğrencilerde sosyo-kültürel konulara, geniş insan etkinliklerine ve dış dünya karşı ilgi ve istek geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

5-Öğrencilerin gerek tarihe ilgilerini gerekse tarih eğitimine ilişkin ilgi alanlarını tespitiye yönelik benzer çalışmalar değişik bölgelerde uygulanmalı ve sonuçları öğretim faaliyetleri açısından değerlendirilmelidir.

Abstract: The areas of interest as well as the inclinations of the students have a very important role when the success of teaching activities is concerned. History is one of the least interesting courses for students in Turkey. It is very important that the areas of interest and inclinations of the students are identified and taken into consideration during history education. In this research, a group of randomly selected students from the high schools in Erzurum will be examined in terms of their interests and inclinations within the context of history lessons; and accordingly, some suggestions will be provided.

Key Words: Interest, teaching activities, history education, visual history

Kaynakça

- Baştuğ, Hasan, (1996), **Kırıkkale İl Merkezi Lise ve Dengi Okullarında Tarih Dersine Yönelik Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi**, (Gazi Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale.
- Borries, Bodo Von, (1998), “Gençlik ve Tarih: Gençler Arasında Tarih Bilinci Konulu Karşılaştırmalı Avrupa Projesi” **Tarih Eğitimi ve Tarihte “Öteki” Sorunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, ss. 234-245.
- Jensen, Bernard Eric, (2003), “Okullarda ve Genel Olarak Toplumda Tarih:Tarih Öğretiminde Tarihsellik Üzerine Düşünceler”, **Tarihin Kötüye Kullanımı**, (Çev. Nurettin Elhüseyni), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, ss. 83-101.
- Kabapınar, Yücel, (1991), **Müfredat Programı ve Ders Kitapları Açısından Ortaöğretim’de (Lise)Tarih Öğretimi**, (Dokuz Eylül Üniversitesi Basılmamış Yüksek lisans Tezi), İzmir.
- ....., (1999), “Geleneksel ve Çağdaş Tarih Öğretmeni: Türkiye ve İngiltere Örneği”, **D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 11, ss. 246-254.
- Karasar, Niyazi, (1999), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kılıç, Abdurrahman ve Serdal Seven, (2002), **Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi**, Pegem A Yayınları, Ankara.
- Özbaran, Salih, (1992) **Tarih ve Öğretimi**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- ....., (1997) **Tarih, Tarihçi ve Toplum**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Özbaran, Salih, (2003), **Güdümlü Tarih**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Paykoç, Fersun, (1991), **Tarih Öğretimi**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Safran, Mustafa, (1993), **Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma**, (Gazi Üniversitesi Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara.
- ....., (2006), **Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler**, Gazi Kitabevi. Ankara.
- Tekeli, İlhan (1998), **Tarih Bilinci ve Gençlik, Karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye Araştırması**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.